

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Judikatura Ústavního soudu k osvojení dítěte stejnopohlavními a nesezdanými páry

Článek obsahuje přehled judikatury Ústavního soudu k osvojení dítěte stejnopohlavními a nesezdanými páry.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 10/15

Předmět řízení: návrh na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 72 odst. 1 věty první zákona č. [94/1963](#) Sb., o rodině

Výsledek: zamítnuto

Popis kauzy: Obecné soudy zamítly návrh stěžovatele na zrušitelné osvojení syna jeho družky (se kterou žil přes 10 let). Stěžovatel totiž žádal, aby při osvojení nedošlo k zániku rodičovského vztahu mezi osvojovaným dítětem a jeho původní matkou (družkou stěžovatele). Soudy se odkazovaly na to, že takové osvojení zákon o rodině nepřipouští. Podle § 66 odst. 1 zákona o rodině mohli jako společné dítě někoho osvojit jen manželé. Pokud by došlo k osvojení dítěte stěžovatelem, rodičovský vztah mezi dítětem a matkou by zanikl (§ 72 odst. 1 zákona o rodině).

První senát Ústavního soudu při projednávání ústavní stížnosti stěžovatele podal návrh na vyslovení protiústavnosti § 72 odst. 1 cit. zák., protože toto ustanovení se mu jevilo rozporné s právem stěžovatele na ochranu rodinného života a také požadavkem, aby nejlepší zájem dítěte byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Podle ustanovení § 72 odst. 1 cit. zák. totiž *„osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou“*. V případě osvojení nezletilého dítěte stěžovatelem by tak zanikl právní vztah mezi nezletilým a jeho matkou, což jednak stěžovatel nepožaduje a jednak by to bylo v rozporu se zájmy a právy nezletilého i jeho matky.

Argumentace soudu:

Plénium Ústavního soudu v odůvodnění nálezu zejména poukazovalo na to, že Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) opakovaně judikoval, že na právní úpravu, která neumožňuje osvojení druhým rodičem u nesezdaných párů, nelze pohlížet jako na zásah do rodinného života (rozsudky Eski proti Rakousku, č. 21949/03, Gas a Dubois proti Francii, č. 25951/07 a Emonet a další proti Švýcarsku, č. 39051/03). Manželství totiž poskytuje dítěti vyšší míru jistoty a zejména lepší zajištění poměrů po případném ukončení soužití rodičů, takže omezení osvojení „pouze pro manželské páry“ je legitimní. Právo osvojit či právo být osvojen navíc není základním právem chráněným ústavním pořádkem či mezinárodními smlouvami. **Právo na rodinný život totiž předpokládá existenci rodiny, takže nestačí pouze touha ji založit.** Stěžovateli navíc nic nebránilo v tom, aby s matkou dítěte – se kterou ostatně tvořil dlouhodobě pár – uzavřel manželství. Následně by jako manžel matky mohl dítě osvojit, aniž by zanikl vztah mezi dítětem a jeho matkou.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15

Předmět řízení: návrh na zrušení § 13 odst. 2 zákona č. [115/2006](#) Sb., o registrovaném partnerství

Výsledek: vyhověno

Popis kauzy: Usnesením obecního úřadu (ÚMČ Praha 13) bylo zastaveno řízení o žádosti žalobce o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojitelem, protože bylo zjištěno, že žije v registrovaném partnerství. Podle § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství platilo, že trvajícím registrované partnerství vylučuje, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.

Argumentace soudu:

Podstata problému podle Ústavního soudu spočívala v tom, že zákonodárce připouštěl osvojení dítěte i jedincem, který nežije v manželském svazku, tedy nevyhrazoval adopci pouze manželským párům. Zákonodárce ani nestanovil žádné omezení v tom, zda může osvojit dítě pouze osoba heterosexuální, homosexuální nebo jiné sexuální orientace. Na straně druhé však zákonodárce vyloučil, aby se osvojitelem stal jedinec, který žije v registrovaném partnerství.

Na druhou stranu, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ani žádná jiná mezinárodní smlouva závazná pro ČR, nezakotvuje právo na adopci. Pokud se však státy rozhodnou umožnit adopce i některým skupinám osob jiným než manželům (např. nesezdaným osobám), **nesmí postupovat diskriminačním způsobem** (rozsudek ESLP ve věci E. B. proti Francii, č. 43546/02). V případech, kdy je rozdíl v zacházení založen na pohlaví nebo sexuální orientaci, musí stát prokázat, že tato rozdílnost v zacházení byla odůvodněna legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení byly přiměřené a nezbytné.

Ústavní soud dospěl k závěru, že tím, že zákon z určitého práva vylučuje „určitou skupinu osob jen proto, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství, činí z nich *de facto* jakési **osoby druhého řádu** a dává jim bezdůvodně určité stigma, které evokuje představu o jejich méněcennosti, zásadní odlišnosti od ostatních (zřejmě „normálních“) a zřejmě i o neschopnosti se - oproti osobám jiným - náležitě postarat o děti.“ Ústavní soud zdůraznil, že uzavření registrovaného partnerství není neetické či dokonce protiprávní, ale naopak jeho uzavření zákon výslovně předvídá a umožňuje. Ústavní soud také konstatoval, že sexuální orientace není dobrovolně zvolená a vůlí ovlivnitelná, a jako taková by se tedy v občanské společnosti neměla stávat záminkou diskriminace.

Navíc k této diskriminaci registrovaných partnerů zákonodárce přistoupil za situace, kdy jim současně uložil výchovné povinnosti týkající se dítěte, o které již pečuje druhý partner (§ 13 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství). Registrovaný partner se tedy musel podle zákona podílet na výchově dítěte svého partnera a má s tím spojené povinnosti, ale paradoxně se nemohl stát jeho osvojitelem.

Dalším důležitým argumentem Ústavního soudu pro derogaci bylo, že při osvojení (stejně jako při jakékoli jiné činnosti týkající se dětí) je třeba v první řadě brát do úvahy zájem dítěte, což tehdejší znění ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství neumožňovalo. Ústavní soud uzavřel, že bezdůvodným vyloučením registrovaných partnerů z ucházení se o adopci dítěte dochází ve svých důsledcích k zásahu do jejich lidské důstojnosti a k porušení jejich práva na ochranu soukromého života.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16 („Kalifornští otcové“)

Předmět řízení: ústavní stížnost proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2016, č. j. 28 Ncu 187/2015 - 6

Výsledek: vyhověno (konstatováno porušení práva na rodinný život a práva, aby byl nejlepší zájem dítěte předním hlediskem)

Popis kauzy: Stěžovatelé (Čech a Dán, oba mužského pohlaví) spolu žili ve společné domácnosti v Kalifornii, kde uzavřeli manželství, pravidelně ale navštěvovali rodinu jednoho z nich v ČR. Podle práva státu Kalifornie uzavřeli smlouvu s náhradní matkou, která donosila embryo vzniklé umělým oplodnění z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatelů. Náhradní matce se poté narodil třetí stěžovatel. První a druhý stěžovatel podle svého vyjádření neví, který z nich je biologickým otcem dítěte – třetího stěžovatele. Vrchní soud státu Kalifornie pro okres Los Angeles prohlásil, že jeho rodiči jsou první a druhý stěžovatel. Oba následně byli zapsáni do rodného listu třetího stěžovatele.

Stěžovatelé poté požádali ÚMČ Praha 1 o vydání osvědčení o státním občanství třetího stěžovatele. Úřad řízení přerušil a vyzval stěžovatele, aby zahájili řízení před Nejvyšším soudem o uznání výše zmíněného rozsudku kalifornského soudu, protože uznat cizozemský rozsudek o určení rodičovství lze pouze na základě zvláštního rozhodnutí Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud návrhu prvního stěžovatele částečně vyhověl a rozsudek kalifornského soudu na území České republiky uznal, pokud jde o vyslovení rodičovství (otcovství) jednoho ze stěžovatelů. Úřad poté vydal osvědčení o státním občanství třetího stěžovatele a byl vystaven rodný list, kde je jako otec uveden první stěžovatel a kolonka matky je prázdná.

Nejvyšší soud se v tomto rozsudku nijak nevyjádřil k rodičovství druhého stěžovatele. Stěžovatelé proto opětovně podali Nejvyššímu soudu návrh na uznání rozsudku kalifornského soudu, pokud se jedná o druhého stěžovatele. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem tento druhý návrh stěžovatelů zamítl. Podle Nejvyššího soudu vyhovění tomuto návrhu by bylo v rozporu s § 15 odst. 1 písm. e) ZMPS, podle kterého nelze uznat rozhodnutí, které by se zjevně přičilo veřejnému pořádku. **Vyhověním návrhu by podle Nejvyššího soudu byla ve výsledku fakticky nastolena situace korespondující společnému osvojení dítěte dvěma osobami stejného pohlaví, což je stav, který české právo neakceptuje, neboť kategoricky vylučuje současné osvojení nezletilce subjekty, jež nejsou manžely.** Podle názoru NS je tato otázka (zda se rodičem může stát stejnopohlavní pár) v rukou zákonodárce.

Argumentace soudu:

Ústavní soud především zdůraznil, že z judikatury ESLP (a nejen z ní) plyne, že **v případě soudního rozhodování o dětech nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě.** Podle Ústavního soudu je tedy nutné nejvyšší zájem dítěte zvažovat v rozhodnutí pokaždé, když se rozhodování soudu týká zájmu dítěte. Nejlepší zájem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte je navíc, vedle funkce procesního pravidla, také substantivním právem a interpretačním principem.

Děti se tedy mohou v řízeních nejlepšího zájmu dítěte domáhat jako subjektivního práva a mohou na něj také odkazovat jako na interpretační pomůcku. Pokud jazykovým výkladem právního předpisu nelze dospět k jednoznačnému závěru, je třeba zvolit takový výklad, který nejúčinněji podporuje nejlepší zájem dítěte. Ostatně již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 31/96 dospěl Ústavní soud k závěru, že ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte je „*vnitrostátně bezprostředně použitelné (self-executing)*“.

Ústavní soud nakonec dovodil, že neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví **v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství**, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Podle Ústavního soudu tedy platí, že když mezi osobami již fakticky existuje rodinný život, vzniklý na legální bázi, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl dále rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče. Jde tedy o

právní uznání reálně fungujícího rodinného života mezi druhým a třetím stěžovatelem. **Jde tak o zcela odlišnou situaci než v případě, ve kterém by šlo o vytvoření nového rodinného vztahu.** Jinak řečeno, normy mezinárodního práva soukromého by neměly mít přednost před sociální realitou a nejlepším zájmem dítěte, který je prvořadý. Pokud stát odmítá uznat formální vazbu mezi rodičem a dítětem založenou v právu jiného státu, podřívá osobní identitu dítěte v dané společnosti a zpravidla bude v rozporu s principem nejlepšího zájmu dítěte (rozsudek ESLP ve věci Mennesson proti Francii, č. 65192/11).

Ústavní soud také poukázal na to, že již nyní může podle českého práva nastat situace, kdy má české dítě dva rodiče stejného pohlaví. Jestliže jeden z rodičů změní své pohlaví, nepřestává být rodičem svého dítěte.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 6/20

Předmět řízení: návrh na zrušení části § 63 odst. 1 zákona č. [91/2012](#) Sb., o mezinárodním právu soukromém

Výsledek: zamítnuto

Popis kauzy: Dva registrovaní partneři žijící v USA (občan ČR a občan Trinidadu a Tobaga) osvojili dva nezletilé občany USA, o čemž vydal kladné rozhodnutí Vrchní soud státu New Jersey, USA. Následně se registrovaní partneři přemístili do ČR, kde si chtěli americké rozhodnutí o osvojení nechat uznat českými soudy, aby na ně české orgány hleděly jako na osvojitele obou dětí. České soudy jejich návrh na uznání cizího rozhodnutí zamítly s odkazem na § 63 odst. 1 ZMPS ve spojení s § 800 odst. 1 o. z. [„*Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba (...)*“], a to s odůvodněním, že společné osvojení dítěte registrovaným párem není podle hmotněprávních ustanovení českého práva přípustné.

Argumentace soudu:

Podle ÚS je výhradně věcí zákonodárce, aby určil, zda lze na území ČR uznat osvojení dítěte stejnopohlavním párem. Ústavnímu soudu není zřejmé, proč by faktická realita života v zahraničí musela mít vyšší hodnotu než faktická realita života na území České republiky. Smí-li zákonodárce stanovit pravidla pro osvojování, zásadně také může bránit tomu, aby tato pravidla byla „obcházena“ prostřednictvím zahraniční právní úpravy, tedy osvojováním českých občanů či českými občany v jiném státě (a to obcházena nikoli pouze účelově, nýbrž např. i v důsledku toho, že případní osvojitelé v zahraničí nějakou dobu žijí). Nejlepší zájem dítěte nemusí být hlediskem jediným či vždy a za každé situace rozhodujícím. Zákonodárce i nadále může ve věcech týkajících se dětí stanovit obecně závazná pravidla včetně těch, od kterých se soud nemůže odchýlit. Platí nicméně, že při jejich přijímání musí mít nejlepší zájem dětí na paměti.

Závěr

Z výše uvedeného přehledu plyne, že judikatura Ústavního soudu není v otázce osvojení dítěte stejnopohlavními a nesezdanými páry konzistentní, stejně jako ve výkladu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Zatímco v nálezech sp. zn. I. ÚS 3226/16 a sp. zn. sp. zn. Pl. ÚS 7/15 bylo prioritou zajistit nejlepší zájem dítěte (který byl v nálezu v prvně jmenovaném nálezu shledán v respektování fakticky existující rodiny), v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 6/20 a sp. zn. Pl. ÚS 10/15 tomu tak nebylo. Je otázkou, jak bude vývoj judikatury pokračovat a zda přijde zásah zákonodárce. Na nález sp. zn. Pl. ÚS 6/20 totiž výslovně reaguje právě projednávaný senátní návrh zákona senátora Václava Lásky (senátní tisk č. 147), kterým má dojít k odstranění podmínky „soulad osvojení s českým hmotným právem“ pro uznání cizího rozhodnutí o osvojení podle § 63 odst. 1 ZMPS českými soudy.

Mgr. Tomáš Brandejský

e-mail: tomas.brandejsky@gmail.com

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zaplatit za logo nestačí. Jaká práva skutečně získáváte?](#)
- [Výslech advokáta účastníka řízení coby důkazní prostředek](#)
- [Rozhodnutí Nejvyššího soudu ke změně klíče pro stanovení příspěvků na správu domu a pozemku, k samotnému stanovení příspěvků a k rozúčtování nákladů na služby](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 41.: Záruka za jakost v kupní smlouvě](#)
- [Dvacet let vlastní cestou. Arthur Braun o svobodě, číslech a lidském elementu advokacie](#)
- [Komu náleží vlastnické právo k náhradní veřejné komunikaci postavené investorem?](#)
- [AML rizika u luxusních nákupů](#)
- [Recentní judikatura Nejvyššího soudu k důvodům neplatnosti usnesení valné hromady](#)
- [Tlačítko pro odstoupení od smlouvy jako nový standard spotřebitelského online rozhraní](#)
- [Formální a materiální stránka přestupku; case study](#)
- [Cyber Resilience Act: od září 2026 budete muset hlásit incidenty i zranitelnosti. Jste na to připraveni?](#)